

14. Вітлінський В. В. Аналіз, оцінка і моделювання економічного ризику : монографія / В. В. Вітлінський. — К. : ДЕМІУР. — 1996. — 212 с.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2014 р.

УДК 311.312.224

Дайнеко А. В.,

аспірант Науково-дослідного економічного інституту
Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОЖЛИВИХ НАСЛІДКІВ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРАЗІЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СОЮЗУ

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано можливі наслідки входження України до Євразійського Економічного Союзу. Розглядаються переваги та недоліки участі України в даному Союзі. Проведено SWOT- і PEST-аналіз впливу Євразійської інтеграції на економіку України.

Актуальність дослідження полягає у необхідності Інтеграції України до Євразійського Економічного, виявлення сильних і слабких сторін і соціально-економічних наслідків цієї інтеграції. Євразійський Союз перебуває на початковій стадії формування, але динаміка його розвитку викликає велику зацікавленість. Саме тому аналіз можливих економічних наслідків взаємодії України із країнами Євразійського союзу є актуальним предметом.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інтеграція, економічне співробітництво, SWOT-аналіз, PEST-аналіз, Євразійський Економічний Союз, Митний Союз.

АННОТАЦИЯ. В статье проанализировано последствия вхождения Украины в Евроазиатский экономический Союз. Проведенный SWOT- и PEST-анализ влияния Евроазиатской интеграции на экономику Украины. Актуальность исследования состоит в необходимости Интеграции Украины к Евроазиатскому экономическому Союзу, выявлены сильные и слабые стороны и социально-экономические последствия этой интеграции. Евроазиатский Союз находится на начальной стадии формирования, но динамика его развития вызывает большую заинтересованность.

ABSTRACT. In the article is analyzed possible results of Ukrainian entering to the Eurasian Economical Union. In the scientific research is considered advantages and disadvantages of Ukrainian participation in this Union. In SWOT- and PEST-analysis are conducted research of economic effects from Eurasian integration on Ukrainian economy.

Research actuality is presented in necessity of Ukrainian integration to the Eurasian Union, in detection strong and weak sides and the socio-economic consecutions of this integration. The Eurasian Economical Union is on its initial stage of formation, although its dynamic development arouses large interest. That's why the analysis of possible economic consecutions of Ukraine and the Eurasian Economical Union interaction is actual subject.

Постановка проблеми. У 2009 році в офіційних переговорах Україну запросили до вступу в Митний союз, членами якого раніше вже стали Росія, Білорусь і Казахстан. 26 лютого 1999 року був підписаний Білоруссю, Казахстаном, Росією, Киргизстаном і Таджикистаном Договір про створення Митного союзу та Єдиного економічного простору (ЄЕП). Основною метою створення союзу стала інтеграція економік і розширення торговельно-економічного співробітництва між даними країнами. Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану почав діяти з 1 січня 2010 року, але митною територією вони стали лише з 1 липня 2010 року з початку дії Митного кодексу. У грудні 2010 року на саміті ЄврАзЕС в Москві були досягнуті домовленості про створення до 2015 року Євразійського Економічного Союзу.

Наприкінці вересня 2011 року Володимир Путін заявив у статті для російської газети «Известия» про плани побудувати на основі Єдиного економічного простору та Митного союзу Росії, Білорусі та Казахстану нове утворення — Євразійський Союз, а вже 18 листопада 2011 у Москві лідерами Росії, Білорусії та Казахстану була підписана Декларація про створення Євразійського Економічного Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика та аналіз входження України до Євразійського Економічного Союзу знайшли своє відображення у наукових роботах дослідників з країн СНД таких, як: Алферов В., Богомолів О., Камишевський В., Кокушина І., Коротченя В., Мікасян М., Філатов В., Федулова Л., Шоломінська Т., Шурубівич А. та інших. Крім того, дослідження пов'язані з Євразійської Інтеграції здійснено у наукових працях українських і російських учених, таких як А.Філіпенко, П. Юхименко, П. Леоненко, Д. Лук'яненко, С. Єрохіна, Т. Бредо, Л. Антонюк, О. Білорус, Б. Губський, О. Каніщенко, В. Новицький, Ю. Пахомов, А. Поручник, В. Сіденко.

Постійні зміни, що відбуваються в переговорному процесі України з країнами Євразійського Економічного Союзу, викликають необхідність проведення нового аналізу перспективних та негативних явищ, оцінювання наслідків входження України до Євразійського Економічного Союзу.

Постановка завдання. У сучасних умовах розвитку економіки Україна стоїть на роздоріжжі: підписати Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і починати адаптацію чинного законодавства, норм, принципів і стандартів до вимог ЄС, або ж стати членом Євразійського Економічного Союзу.

Економічна реінтеграція дає можливість отримати стандартні синергетичні ефекти, а саме: зниження трансакційних витрат дво-

стороннього та багатостороннього співробітництва, покращення умов торгового та інвестиційного обміну, перевага в розподілі праці між країнами, створення нових ринкових можливостей. При цьому, відносна однорідність технологічного простору, єдине мовне та культурне середовище, що дозволяє значно полегшити взаємодію між пострадянськими країнами [1].

Не випадково, на I-й Міжнародній науково-практичній конференції «Роль науки у формуванні сучасної моделі державного регулювання економіки», що проходила з 17 по 18 травня 2013 року у Науково-дослідному економічному інституті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, экс-міністр економіки України, кандидат економічних наук, заслужений економіст України Віктор Іванович Сулов зазначив, що зв'язок співробітництва України та країн Євразійського Економічного Союзу — це складена система кооперацій, створена протягом десятиріч. У разі відмови України від участі в розвитку інтеграційних процесів на пострадянському просторі приведе до консервації галузевої структури її економіки та, як результат, до потенційного сповільнення темпів економічного росту [2].

Євразійський Економічний Союз — проект союзу суверенних держав з єдиним політичним, економічним, військовим і митним простором, який створений на основі союзу Росії, Казахстан і Білорусії та відповідних галузевих тісних інтеграційних структур СНД — ЄврАзЕС, СЕП, Митного Союзу.

На сьогоднішній день Україна не вступила до Євразійського Економічного Союзу, але не варто нівелювати той факт, що цінності та стандарти України та вищезгаданого Союзу достатньо адаптовані один до одного. Не випадково у ЗМІ опублікували інформацію про те, що прем'єр-міністр України Микола Азаров підписав Меморандум про поглиблення взаємодії між Україною та Євразійською Економічною Комісією, яким Україні надається статус спостерігача в Митному союзі (після завершення його формування). У результаті Україна буде мати представництво при Євразійській економічній комісії, відповідно, керівник представництва отримає можливість приймати участь у засіданні колегії Євразійського Економічного Союзу, брати участь у підготовці документів, але не володітиме правом голосу при прийнятті рішень.

Безперечно, Росія для України на даному етапі є доволі значним партнером у зовнішньоторговельному обміні та й не тільки, і ці відносини важливі для нашої держави. Однак, нині стоїть питання не просто про співпрацю, а про інтеграцію, власне про включення України до Євразійського Союзу.

У разі приєднання України до Євразійського Союзу передбачається приріст ВВП, але в першу чергу для країн засновниць, а в подальшому для нашої країни за рахунок зниження цін і збільшення експорту сільськогосподарської та металургійної продукції.

На даному етапі Україні бажано розширювати ринки збуту та налагоджувати міжнародні зв'язки. Для нашої країни буде в край складно досягти бажаної мети самостійно, саме тому необхідним кроком є інтеграція до Євразійського Економічного Союзу [3].

Історично склалося так, що Євразійський Економічний Союз для України є одним із основних пріоритетних союзів. Це пояснюється найбільшим ринком збуту товарів і послуг, територіальною близькістю країн, подібним законодавством, нормами, принципами, стандартами тощо. Безперечно неможливо уникати можливості виходу на європейські ринки збуту, але, на превеликий жаль, на сучасному етапі наша країна не витримає конкуренції з якісними товарами країн Європейського Союзу.

Значна кількість продукції, яка ввозиться на український ринок, виробляється колишніми пострадянськими країнами. Так, у 2012 році питома вага імпорту по країнах Євразійського Економічного Союзу становила 40,1 % від загального обсягу імпорту товарів за країнами світу (табл. 1), частка ж експорту складала 32,6 % від загального обсягу експорту товарів за країнами світу (табл. 2).

Таблиця 1

ОБСЯГИ ІМПОРТУ ТОВАРІВ ЗА КРАЇНАМИ СВІТУ У 2010—2012 РОКАХ

Країна	Імпорт					
	2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	млн дол. США	питома вага, %	млн дол. США	питома вага, %	млн дол. США	питома вага, %
Білорусь	2567,5	4,2	4211,8	5,1	5068,5	6,0
Казахстан	766,2	1,2	1676,0	2,0	1494,8	1,7
Російська Федерація	22198,1	36,5	29132,1	35,2	27418,4	32,4
<i>Всього за країнами Євразійського Економічного Союзу</i>	25531,8	41,9	35019,9	42,3	33981,7	40,1
Всього за країнами світу	60742,2	100	82608,2	100	84658,1	100

Джерело: розроблено автором за джерелом [4].

Методологічно вельми важливо порівнювати обсяги імпорту взагалі і в розподілі за окремими країнами з обсягами експорту. Саме таке порівняння дає можливість робити висновок відносно ефективності зовнішньоторговельних відносин країни взагалі та із окремими країнами зокрема.

Таблиця 2

ОБСЯГИ ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ ЗА КРАЇНАМИ СВІТУ У 2010—2012 РОКАХ

Країна	Експорт					
	2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	млн дол. США	питома вага, %	млн дол. США	питома вага, %	млн дол. США	питома вага, %
Білорусь	1899,1	3,69	1922,3	2,8	2251,0	3,27
Казахстан	1300,4	2,5	1857,6	2,7	2459,3	3,57
Російська Федерація	13428,2	26,1	19819,8	28,9	17631,6	25,6
<i>Всього за країнами Євразійського Економічного Союзу</i>	16627,7	32,29	23599,7	34,4	22341,9	32,4
Всього за країнами світу	51405,2	100	68394,2	100	68809,8	100

Джерело: розроблено автором за джерелом [4].

Якщо уряд України обере політику інтеграції до Євразійського Економічного Союзу, то рівень імпортованої продукції зросте у кілька разів, у свою чергу Україна зможе реалізувати свій експортний потенціал на ринках країн Євразійського Союзу. Освоєння європейського ринку не менш цікавий напрям для України, але ми маємо зробити вибір входити на нього самостійно, або ж у складі Євразійського Союзу.

Крім позитивних аспектів входження до Євразійського Економічного Союзу також можливе виникнення ряду негативних явищ в економіці нашої країни, а саме:

по-перше, неможливість інтегруватись до двох союзів одночасно, таким чином відмова України від Європейського Союзу;

по-друге, обмеження самостійного ведення торгівельної політики, лише у рамках Євразійського Економічного Союзу;

по-третє, обмеження в освоєнні нових ринків збуту, неможливість залучення європейських бізнес партнерів та отримання іноземних інвестицій, які могли б покращити технологічне та технічне становище промисловості нашої країни тощо.

Для детальнішого дослідження наслідків входження України до Євразійського союзу необхідно провести SWOT- і PEST-аналіз, які дадуть можливість розглянути основні аспекти, які можуть вплинути на економіку України.

«PEST- АНАЛІЗ»

Політичні фактори	Економічні фактори
<ul style="list-style-type: none"> — створення єдиного митного тарифу; — створення спільного митного кодексу; — усунення митних бар'єрів; — спрощення процедури пропуску товарів через митні кордони; — урегулювання питання щодо транзиту через країни-учасниці нафти та газу до Європи; — розширення політичної сфери впливу Росії; — можливість вирішення політичних конфліктів 	<ul style="list-style-type: none"> — розширення торгівлі між країнами союзу; — формування сприятливого інвестиційного клімату; — збільшення інвестицій до України; — поглиблення виробничої кооперації; — зниження собівартості виробництва; — збільшення попиту та об'ємів виробництва; — створення спільного ринку товарів, послуг, капіталу; — зниження споживання та зменшення імпорту енергоресурсів; — зниження цін на товари та послуги; — отримання пільгових цін на газ; — зниження цін на сировину; — зменшення цін на товари; — зниження витрат на транспортні перевезення сировини та готового експортного товару; — додатковий приріст експорту
Соціокультурні фактори	Технологічні фактори
<ul style="list-style-type: none"> — спільні суспільні та культурні цінності; — спільний ринок праці; — збільшення доходів населення; — збільшення соціальних виплат; — покращення рівня та якості життя громадян; — покращення демографічної ситуації в країні 	<ul style="list-style-type: none"> — реорганізація виробництва; — поліпшення виробничого потенціалу країн-учасниць союзу; — технологічне зближення між економіками країн; — використання нових технологій у виробництві; — підвищення конкурентоспроможності продукції

Рис. 1. PEST-аналіз можливих наслідків входження України до Євразійського Економічного Союзу

Джерело: розроблено автором.

**SWOT-АНАЛІЗ МОЖЛИВОГО ВПЛИВУ ЄВРАЗІЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО
СОЮЗУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ**

Зовнішні фактори	Можливості	Загрози
	<ul style="list-style-type: none"> — розвиток зовнішньоторговельних відносин; — вирішення проблеми транзиту товарів та послуг через Україну з боку членів Митного союзу; — скасування митних зборів на імпортовані товари для членів Митного союзу 	<ul style="list-style-type: none"> — зменшення надходжень до державного бюджету внаслідок незастосування імпортного мита до товарів із країн-членів союзу; — енергетична залежність від Росії; — розширення політичної сфери впливу Росії; — використання України як сировинної бази
Внутрішні фактори	Сильні сторони	Слабкі сторони
	<ul style="list-style-type: none"> — великий ресурсний потенціал; — територіальна близькість; — наявність великого ринку збуту товарів 	<ul style="list-style-type: none"> — низька конкурентоспроможність та якість продукції; — застарілі технології; — великий рівень безробіття; — висока енергоємність виробництва у країнах Митного союзу

Рис. 2. SWOT-аналіз можливих наслідків входження України до Євразійського Економічного Союзу

Джерело: розроблено автором за джерелом [5].

На основі результатів SWOT- і PEST-аналізів маємо можливість відокремити позитивні та негативні наслідків входження України до Євразійського Економічного союзу.

Створення єдиного економічного простору призведе до ряду позитивних зрушень в економіці України, а саме:

- розширення торгівлі між країнами союзу;
- єдиний митний тариф, який надасть змогу зменшити вартість товарів для країн;
- спільний митний кодекс;
- усунення митних бар'єрів;
- спрощення процедури пропуску товарів через митні кордони;
- збільшення інвестицій до країн, формування сприятливого інвестиційного клімату;
- поглиблення виробничої кооперації між виробництвами різних країн, реорганізація виробництва та поліпшення виробничого потенціалу країн учасниць союзу;

- технологічне зближення між економіками країн, використання нових технологій у виробництві;
- збільшення конкуренції між підприємствами країн союзу;
- підвищенню конкурентоспроможності продукції;
- вирівнювання енерго- та матеріаломістких показників;
- створення спільного ринку товарів, послуг, капіталу та праці;
- зниження споживання та зменшення імпорту енергоресурсів;
- зниження цін на товари та послуги;
- отримання пільгових цін на газ;
- зниження собівартості виробництва за рахунок зниження цін на сировину;
- зменшення цін на товари за рахунок зниження витрат на транспортні перевезення сировини та готового експортного товару;
- збільшення попиту та об'ємів виробництва;
- збільшення середньої заробітної плати шляхом розширення виробництва;
- додатковий приріст експорту;
- урегулювання питання щодо транзиту через країни-учасниці нафти та газу до Європи;
- можливість вирішення політичних конфліктів.

Якщо говорити про недоліки, то основними можна зазначити такі:

- зайняття Росією лідируючого становища на міжнародному ринку;
- виникнення конфліктів щодо єдиного митного кодексу;
- відсутність після укладення Союзу єдиних норм щодо експорту нафти та газу;
- негативне ставлення з боку Європейського Союзу;
- відсутність підтримки з боку частини населення країни;
- нескасування експортного мита між країнами;
- зростання цін на імпортні товари;
- російський контроль над українським паливно-енергетичним комплексом;
- обмеження національного суверенітету України;
- жорстка конкуренція на внутрішньому ринку єдиного економічного простору;
- закріплення напівсировинної орієнтації.

Висновки. Економічна інтеграція впливає на всі сторони економічного життя, викликаючи структурну перебудову всієї економіки. Вона впливає і на людей, і на компанії й на держави. Євразійська інтеграція — це не що інше, як можливість для України

покращити власну економіку. У разі вступу України до Євразійського Економічного Союзу її технологічна сфера може значно покращитись, за рахунок, енерго-, машино- та авіакосмічного будівництва, також відбуватимуться позитивні зміни в металургійній та сільськогосподарській галузях промисловості.

На сучасному етапі розбудови держави Україна отримує значні переваги від членства в Євразійському Економічному Союзі, але з іншого боку спостерігається економічна залежність від Росії.

Серед основних переваг для України є здешевлення енергетичних ресурсів, але є ризик для нашої країни потрапити у довгострокову енергетичну залежність, що може викликати проблеми у сфері енергопостачання та енергозбереження.

Участь України у Євразійському Економічному Союзі дасть можливість вирішити проблеми транзиту нафти та газу через митну територію України, буде відбуватися зниження собівартості продукції за рахунок здешевлення енергетичних ресурсів, скасування імпорتنих митних зборів, що сприятиме зменшенню цін на імпортовані товари, відбудеться підвищення конкурентоспроможності та якості продукції українського виробника, буде встановлено середню ціну на товари тощо.

Основними недоліками впливу Євразійського Економічного Союзу на економіку України будуть наступні: енергетична залежність від Росії, розширення геополітичної влади Росії, можливість використання нашої країни лише як сировинної та матеріальної бази.

Разом з тим, завдяки формуванню Євразійського Союзу українці отримують у межах Союзу більше можливостей: свободу пересування, ведення бізнесу, працевлаштування і здобуття освіти.

Окрім того, членство у Євразійському Економічному Союзі дозволить кожному з його учасників інтегруватися до Європи швидше і на значно сильніших позиціях. На даному етапі Україна тільки отримала статус спостерігача в Євразійському Економічному Союзі, але це є великим кроком до вступу в Євразійський Економічний Союз.

В умовах сучасного розвитку економічної діяльності України важливим є поглиблення інтеграційних процесів з країнами Євразійського Економічного Союзу. Створення зони вільної торгівлі з Росією, Білоруссю та Казахстаном в рамках згаданого союзу є пріоритетним напрямком для нашої країни.

Література

1. Комплексная оценка макроэкономического эффекта различных форм глубокого экономического сотрудничества Украины со странами Таможенного союза и Единого экономического пространства в рамках ЕврАзЭС / Итоговый научно-технический отчет / Центр интеграционных исследований. — СПб., 2012.
2. Доповідь № 1 / Україна та Митний Союз / Євразійський Банк Розвитку, Центр інтеграційних досліджень. — СПб., 2012.
3. Бураковський І. Зона вільної торгівлі з ЄС та Митний Союз з Росією, Білоруссю та Казахстаном: чи можлива інтеграція України в обидва об'єднання одночасно / І. Бураковський, В. Мовчан // Відносини Україна — ЄС: в умовах сучасних викликів. — 2010. — № 2 (14) — С. 17–31.
4. <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Осадча Н. В. Вплив Митного Союзу Росії, Білорусі та Казахстану на зовнішньоекономічну діяльність України // Економічні інновації. — Вип. 47. — 2012.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2014 р.

УДК 311.42; 311.172

Пугачова М. В., д.е.н., с.н.с.,
професор кафедри статистики,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

СТАТИСТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ СТАНУ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОКАЗНИКІВ КОН'ЮНКТУРНИХ ОБСТЕЖЕНЬ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто можливість дослідження економіки під час кризи та у післякризовому стані з використанням певних індикаторів обстежень ділової активності. Ці індикатори, на відміну від звичайних статистичних показників, надають оперативну інформацію про думки, оцінки, очікування та прогнози керівників підприємств щодо діяльності їх компаній, що надає можливість зробити висновки стосовно функціонування видів економічної діяльності, галузей та економіки в цілому. Для аналізу використано тільки кілька індикаторів українських обстежень: зміни конкуренції; завантаженість виробничих потужностей і стан їх зношеності; фактори, що стримують розвиток підприємств. Аналіз здійснено за трьома галузями економіки: промисловість, будівництво та транспорт.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кон'юктурні обстеження (обстеження ділової активності) підприємств, показники ділової активності, конкуренція у галузях економіки, завантаження виробничих потужностей, світова фінансово-економічна криза.